

правосуддя України вимушена застосовувати на практиці міжнародні стандарти дослідження подібних фактів вчинення злочинів, натомість дані питання мають постійно поставати центральними у сфері законопроектної діяльності. Лише шляхом цілеспрямованого об'єднання зусиль юристів, законодавців, правоохоронців та науковців на ініціювання проведення ґрунтовної роботи та впровадження якісних змін в процес здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану, Україна матиме можливість підтвердити свій статус передусім правової та демократичної держави, зокрема шляхом повного та ефективного виконання завдань кримінального провадження, що фундаментально визначені чинним законодавством [5].

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 02.06.2016 №1402-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 №389-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).

4. Олексенко В.Г., Кобелянський Я.А., Тишков В.Р. Щодо деяких питань в діяльності суду в умовах воєнного стану. The 7th International scientific and practical conference "Modern research in world science" (October 2-4, 2022). Lviv, Ukraine. 2022. P 1225-1226.

5. Олексенко В.Г., Калашнік Є.О. Актуальні проблемні аспекти законодавчих нововведень здійснення досудового розслідування в умовах воєнного часу. Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Кропивницький, 27 жовтня 2022 р.). Кропивницький, 2022. С 248-250.

УДК 343.131.5

DOI: 10.31733/17-03-2023-421-423

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін

Олександра КАЛІНЕВИЧ

студентка ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

В наш час рівень злочинності значно зростає. Злочинців притягнуто до кримінальної відповідальності, засуджено та ізольовано від суспільства задля безпеки інших. Але є дуже багато випадків притягнення до кримінальної відповідальності невинних осіб. Особу піддають випробуванням під час розгляду справи у досудових та судових органах. Надважливим за цих обставин є забезпечення реалізації права на захист підозрюваного. Право на захист є невід'ємним правом кожної особи, а в умовах розвитку нашого суспільства набуває особливого значення можливість реалізації цього права. У галузі кримінального права право на захист має надважливе значення, тому що наслідки кримінального правопорушення є найтяжчими для людини, як і для тої, яка скоїла злочин, так і для потерпілої особи або осіб [1, с. 1].

Для справедливого розгляду судових справ потрібно аби відбувалось здійснення доказування в межах змагального судового процесу. Саме задля справедливого суду, згідно з європейськими стандартами, наша країна повинна посилити правовий захист особи. Конституційне закріплення принципу змагальності (п. 4 ч. 1 ст. 129 Основного Закону) обумовлює її особливу роль у кримінальному провадженні [2]. Судовий процес ґрунтується на принципах законності, справедливості, верховенства права, змагальності сторін та процесуальній рівності. Рівність сторін полягає в тому, що кожен учасник судового процесу наділений рівними правами та обов'язками, які відповідають їх процесуальному становищу. Одна особа не повинна бути привілейованою, порівняно з іншою. Тобто всі докази обвинувачення, які будуть наведені, сторона захисту має право на їх спростування.

Відповідно до ч. 2 ст. 22 КПК України, змагальна побудова кримінального провадження забезпечує сторонам рівні права на збирання та подання до суду доказів [3]. «Однак на практиці представляється, що сторона захисту не буде знаходитись у рівних умовах із стороною обвинувачення. Адже стороні обвинувачення для проведення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій достатньо звернутись із клопотанням до слідчого судді, який у найкоротші строки (від шести годин до одного дня) зобов'язаний буде прийняти певне рішення щодо поданого клопотання. Сторона захисту немає права самостійно провадити такі дії, але може ініціювати їх проведення шляхом подання клопотань до слідчого або прокурора. Такі клопотання відповідно до ст. 221 КПК України розглядаються протягом 3-х днів. У випадку відмови сторона захисту має право протягом 10 днів оскаржити до слідчого судді відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій. Така скарга протягом 3-х днів має бути розглянута слідчим суддею. Пряма залежність сторони захисту від рішення сторони обвинувачення щодо доцільності проведення тих чи інших процесуальних дій та явна невідповідність строків реагування судового органу на звернення двох сторін при вирішенні ідентичних питань у процесі досудового розслідування свідчить про відсутність рівності сторін та недостатню процесуальну забезпеченість засади змагальності у кримінальному провадженні» [4]. Наведений приклад свідчить про недотримання двох принципів щодо судового процесу. Це передусім принцип змагальності та процесуальної рівності сторін. Наразі актуальним є обговорення нового Кримінального процесуального кодексу України, в якому було розширено права сторони захисту, в порівнянні з минулим кодифікованим актом. Але, попри ці позитивні зміни в законодавстві України існує низка проблем реалізації права на захист у кримінальному провадженні, особливо на стадії досудового розслідування. Стадія досудового розслідування починається з моменту внесення даних про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. На цій стадії вирішується питання продовження чи припинення подальшого розгляду справи по суті.

В Україні з роками лише збільшуються проблеми реалізації права на захист. Хоча законодавча система країни оновлюється, але практика не відповідає теорії, яка зазначена в нормативно-правових актах.

Тому проблемами реалізації права на захист є:

- 1) відсутність єдності теорії та практики в питаннях, пов'язаних з реалізацією права на захист;
- 2) незнання людей про широкий спектр її прав, а особливо права на захист;
- 3) повільне удосконалення кримінального законодавства з урахуванням європейських стандартів та вимог суспільства.

Варто наголосити, що ч. 4 ст. 46 КПК України чітко визначено, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику [5, с. 33]. Особа має бути повідомлена про будь-які слідчі чи процесуальні дії, які проводить орган досудового розслідування. Але на практиці зовсім інша ситуація. У більшості випадків адвоката повідомляють про те, що треба прибути на певну слідчу дію в дуже короткий термін, за пару годин або за день. Однією з важливих проблем реалізації права на захист є усвідомлення людиною того, що в неї є право на захист. Як свідчить практика, особа побоюється йти до правоохоронних органів, не знаючи свої елементарних прав. Варто кожному пам'ятати, якщо навіть особа йде на допит як свідок, то вона має право залучити захисника. Адже складається враження, що правоохоронним органам потрібно якнайскоріше притягнути когось до кримінальної відповідальності. Але ж притягнута до кримінальної відповідальності повинна бути фізична, винна, осудна особа, яка досягла віку з якого настає кримінальна відповідальність.

Підсумовуючи вище зазначене можна сказати, що проблемами реалізації права на захист у кримінальному провадженні є:

- 1) відсутність поєднання теорії та практики;
- 2) неусвідомленість людей в своїх правах;
- 3) недотримання принципів змагальності та процесуальної рівності під час судового процесу;
- 4) повільне удосконалення кримінального законодавства з урахуванням європейських стандартів та вимог суспільства.

Аналізуючи та порівнюючи вітчизняне законодавство з міжнародно-правовими стандартами можна дійти висновку про наявність багатьох розбіжностей, що призводить до порушення права на захист у кримінальному провадженні. Задля вирішення цих проблем наша країна повинна удосконалити законодавчу систему, надати реальних прав стороні захисту – адвокату, а також особі, яка самостійно реалізовує своє право на захист, адже це конституційне право, яке гарантується не лише положеннями національного законодавства, а й нормами міжнародно-правових стандартів [6, с. 4].

1. Сидорчук Ю.М. Філософсько-правові проблеми реалізації людиною права на захист у кримінальному процесі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2018. № 1-2 (15-16). С. 186-195.

2. Конституція України : станом на 1 січня 2019 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2019. 141 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. 1224 с.

4. Яновська О. Г. Змагальність як засада кримінального провадження за новим кримінальним процесуальним кодексом України [Електронний ресурс] / О. Г. Яновська. – Режим доступу: <http://www.nsj.gov.ua>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 1 січня 2022 р. / Верховна Рада України. 2013. 88 с.

6. Бабчинська Т. Деякі аспекти реалізації права на захист у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. *Кримінальний процес*. 2016. С. 166-170.

УДК 343.102+343.351

DOI: 10.31733/17-03-2023-423-425

Юлія ШЕНДРИК

викладач кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ФАКТАМИ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

В умовах воєнного стану розслідування кримінальних правопорушень за фактами привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем має дуже важливе значення, оскільки такі кримінальні правопорушення підривають економіку держави, чим створюють загрозу національній безпеці України. Особливу небезпеку становлять такі кримінальні правопорушення, якщо вони вчинені службовими особами, що беруть участь у здійсненні державних закупівель товарів та послуг, пов'язаних із забезпеченням потреб Збройних Сил України. Нажаль, останнім часом таких злочинів побільшало, тому швидке та якісне розслідування цих кримінальних проваджень є надважливим.

Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем встановлена ст. 191 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1]. Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство» від 03.03.2022 року № 2117-IX, до ч.4 ст.191 КК України було додано кваліфікуючу ознаку «в умовах воєнного або надзвичайного стану» [2], що також свідчить про важливість боротьби із злочинністю у цій сфері.

Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень за фактами привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем завжди викликає певні труднощі, зумовлені специфікою суб'єктів вказаних кримінальних правопорушень та процесуальними особливостями доказування у кримінальних провадженнях зазначеної категорії. Особливу складність викликає розслідування таких кримінальних правопорушень у разі вчинення їх організованою